

Sproglige kortlægningsstrategier

Undervisning i skriftlig formidling af viden ved højere læreanstalter kan give de studerende mod til at eksperimentere med forskellige sproglige redskaber. Et væsentligt element er at synliggøre den snævre sammenhæng mellem den viden, de fremstiller, og det sproglige apparat, de behersker

Af Mette Tønnesen

Frys engang det øjeblik, hvor den studerende ved en højere læreanstalt sætter sig til skrivebordet for at skrive semesterets opgave(r). Øjeblikket er magisk, fordi den studerende i det øjeblik skal positionere sig i et magnetfelt. Opgaven er den vanskelige at få den erfarede viden fra forskellige faglige discipliner, som er blandt kræfterne i magnetfeltet, samlet og omsat til skriftsproglig form. På den ene side skal den studerende skabe en form, der skal leve op til en lang række formelle krav, lige fra overordnede akademiske normer til formelle detaljer såsom antal enheder pr. side og antal sider pr. opgave. På den anden side skal formdannelsen også resultere i en skrift, som skal være netop denne studerendes og opfange dennes personlige bidrag til det samlede udtryk.

Formålet med at tilbyde de studerende ved højere læreanstalter undervisning i, hvordan de tackler dette komplicerede magiske øjeblik, hvor kræfterne skal samles, må være at give den studerende redskaberne til selv fra gang til gang at lokalisere, hvor de særlige vanskeligheder med opgaven ligger. At få synliggjort, hvad det er, vi gør, når vi skriver, er et af de redskaber, formidlingsundervisningen skal forsyne den studerende med. Det skal hjælpe den studerende til at diagnosticere, hvor den hund ligger begravet, som forhindrer forfatteren i at få sin viden omsat til skriftlig form. I det følgende præsenterer jeg erfaringer fra et forløb i skriftlig formidling ved en højere læreanstalt, som gerne skulle belyse, hvad jeg mener.

Studerendes sproglige praksis

Skalaen på mit konkrete hold i år gik fra biologistuderende over filosofistuderende til studerende fra Center for Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning til studerende fra etnografi og informationsvidenskab. I det forum kan et udgangspunkt i nogle af de studerendes konkret sproglige strategier fra opgave- og emneudkast synliggøre de forskellige begreber om viden, de hver for sig arbejder indenfor, og også hvordan dette begreb forholder sig til, hvad vi med lingvistisk sprogbrug kunne karakterisere som den sproglige kode, den studerende skal formulere sig i forhold til.

Biologistuderende

Den biologistuderendes tekst om eutrofiering har ét styrende princip i den lingvistiske kode. Dette princip består i overensstemmelse mellem udsagn og den genstand, udsagnet er om. Den biologistuderende har tænke måde, system og symbolsk kode tilfælles med sit faglige publikum og kan for så vidt være helt enig med læserne om en bestemt retorisk praksis. Alle enkeltdele i systemet er navngivne og kortlagte. Sproget er en klar epistemologisk størrelse, et sprog, som forfatteren og modtagerne har tilfælles. Sproget peger ud af teksten direkte på de størrelser, teorien henviser til, sproget er "om" en navngivet, kortlagt verden. En fremstilling inden for denne retoriske praksis og tradition kan have store fordele for den nytilkomne inden for faget, som ikke først skal arbejde på at etablere en fælles platform med læserne på det sproglige plan. Platformen er skabt.

For den biologistuderende ligger der et kæmpearbejde i at tilegne sig den helt særlige, fastlagte lingvistiske kode inden for det biologiske felt forud for opgaveskrivningen. Men den særlige overensstemmelse mellem forfatteren og den faglige fremstilling, læserne af teksten og den eksisterende litteratur betyder, at forfatteren kun meget sjældent selv skal opstille særlige sproglige koder - eller bare vælge mellem forskellige mulige sproglige koder.

Studerende fra Europæiske Kulturstudier

En studerende fra Europæiske Kulturstudier ville i sin tekst redegøre for begrebet "europæisk identitet" i forhold til nutidens Europa. Hun bevæger sig i et helt andet sprogligt felt end sin biologistuderende kollega. Denne studerende deler ikke en lige så fastlagt sproglig kode med sit faglige publikum, som kollegaen gjorde det. Området, hun ønsker at beskrive, er ikke ubeskrevet, men heller slet ikke behersket af én fastlagt, faglig terminologi. Den retoriske praksis, hun må anvende, knytter hendes udsagn til bestemte teoretiske retningers sammenhængende forklaringsystemer, hvor diskussioner med andre skoler om at få fastlagt en bestemt, dækkende og anvendelig terminologi er en væsentlig del af det løbende videnskabelige arbejde. I sådanne tekster er den metatekstlige dimension i sig selv en væsentlig del af den retoriske praksis. En stor del af den studerendes

arbejde med at positionere sig i skrivefeltet består bl.a. i at lære at beherske den. Dels for selv bedre at forstå, dels for både at kunne fastholde læseren og overbevise læseren om sit synspunkt.

Her stiller sig altså en række sproglige valgmuligheder, og med hvert enkelt valg, hun foretager, konstruerer hun samtidig den genstand, dialogen med det faglige samfund skal etableres om. Den kulturstuderende skal altså, inden hun selv skriver, orientere sig i et sprogligt landskab, hvor den retoriske strategi i stor udstrækning består af klargørelse og overtalelse. Forskellige skoler fremfører definitioner af identitet, Europa, det europæiske og altså "europæisk identitet". Forholdet mellem forfatteren og det faglige forum, den eksisterende litteratur og læserne af teksten involverer for den kulturstuderende en meget høj grad af personlig stillingtagen. Den studerende skal beherske en så nuanceret fremstilling, at klargørelse, overtalelse, personlig stillingtagen og begrebsanvendelse fremtræder adskilt, nuanceret og præcist i valget af sproglig kode. For valgene aflæses som direkte indlæg i den faglige debat og som bidrag til en bestemt faglighed. Gennem sine valg signalerer den studerende, hvilke af de eksisterende skolers (re)konstruktioner eller kortlægninger af den eksisterende viden, hun finder har størst gyldighed. Samtidig bidrager hendes egne personlige, lingvistiske valg til konstruktionen af en fælles sproglig platform.

En filosofistuderende

En af holdets repræsentanter fra filosofi havde valgt at ville redegøre for en bestemt filosofis moralbegreb, en anden for en filosofis udlægning af læge-patient-relationen. Fælles for den biologi- og de filosofistuderende er, at forfatteren og publikum er enige om de størrelser, der refereres til. For de filosofistuderende og deres faglige publikum drejede det sig om konkrete tekster af filosoferne Tugendhat og Wackerhausen. Men her hører overensstemmelserne mellem filosofernes og biologens skrive-situationer imidlertid også op.

Den biologistuderendes fastlagte lingvistiske kode inkluderede en tænkemåde, som forfatteren og publikum delte. For de filosofistuderendes vedkommende er projektet imidlertid ét med den retoriske strategi på en anden måde. Fremstillingen drejer sig om at udlægge netop Tugendhats og Wackenhausers definitioner af bestemte lingvistiske størrelser, til forskel fra andre forfatters i den eksisterende litteratur og måske også til forskel fra den skrivendes egen forståelse. Forholdet mellem forfatteren og det faglige emne, det faglige publikum og den eksisterende litteratur er således inden for filosofien i høj grad repræsenteret netop i arbejdet med at gengive en bestemt udlægning/fortolkning som givet i kraft af en

bestemt lingvistisk kode. Vanskelighederne i dette arbejde ligger således for den filosofistuderende netop i den sproglige detailformulering, hvor udlægningen og fortolkningen finder sted.

Skriftlig fremstilling som social konstruktion

Baseret på den konkrete sproglige virkelighed, som opgaveteksterne fra dette hold af formidlingsstuderende giver, findes der i hvert fald to typer af akademiske samfund, som disse studerende skriver sig ind i. Den biologistuderende skriver sig ind i et fast, afgrænset samfund, hvor de snævert satte, fælles lingvistiske normer og tænkemåder betyder, at et fagligt bidrag til omstrukturering eller nye mulige kombinationer inden for feltet får omfattende konsekvenser for alle medlemmer af dette samfund. Her eksisterer en enighed om, hvad samfundet anser for kortlagt.

De studerende fra Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning og de øvrige humanistiske fag skriver sig derimod ind i et langt løsere sammensat akademisk samfund, hvor arbejdet med at etablere fælles lingvistiske platforme, dvs. selve kortlægningen, i stor udstrækning består af overtalelse og sandsynliggørelse inden for et meget opdelt felt. De retoriske strategier får i langt større udstrækning tillagt en bestemt signalværdi om forfatterens tilhørsforhold til den ene eller den anden af de mange fungerende småsamfund med (op)delt viden, som feltet består af.

Inden for dette felt bliver det tydeligt, at den akademiske norm om ikke at skrive indforstået i højere grad kan synes at gradbøjes end inden for det biologiske samfund. Studerende kan opleve den ene dag at skrive til en lærer, som ikke anser sprogbugen for indforstået, men for "delt viden", "fælles platform", mens den samme studerende i den næste opgave anvender samme lingvistiske termer, men nu anklages for at tale "indforstået", da læreren arbejder inden for en anden platform, en anden skole, en anden vedtaget definition af, hvad det fælles vidensgrundlag, det kortlagte felt, er vedtaget til at være.

Så vidt om de sproglige sider ved de pågældende traditioner, som de studerende på et konkret formidlingshold præsenterede via deres tekster. For at synliggøre de vanskeligheder, jeg mener, de studerende skal have hjælp til at indkredse, vil jeg nævne et eksempel på forskellige erkendelsesmæssige resultater, opnået gennem forskellige retoriske strategier.

Kortlægning med to retoriske strategier

Eksemplet her er med for at tydeliggøre talen om de erkendelsesmæssige konsekvenser af valgte retoriske strategier og for at bidrage til en fastholdelse af diskussionen af vidensbegrebet i forhold til undervisningen i

skriftlig fremstilling på en højere læreanstalt.

En neurolog skulle beskrive en bestemt patient, bl.a. med henblik på tilrettelæggelse af en behandlingsstrategi. Vedkommende var meget svagt begavet, kunne ikke læse og skrive og havde ringe udsigter til at lære nogen af delene. Diverse fysiske skavanker kom oveni. I det hele taget kunne neurologen med anvendelsen af sit neurologiske, fysiologiske og for den lingvistiske kodes vedkommende meget veldefinerede begrebsapparat få kortlagt, analyseret og præciseret alle de enkelte mangler ved den pågældende patient.

En dag skulle han, i anledning af at denne patients bedstemor og værge var død, have endnu en samtale med patienten og overveje, hvad der skulle blive af vedkommende her i verden. Lægen dømte patienten "ilde stækket" med ringe livsmuligheder. Han frygtede for, hvordan det skulle gå dette menneske uden muligheder og fik ikke øje på nogen indsats, der kunne hjælpe staklen. Inden samtalen ser lægen patienten sidde under et træ i parken - ifølge lægens egen gengivelse af hændelsesforløbet. Han bliver overrasket over den slående lighed med en "normal", velfungerende ung kvinde, patienten har, som hun sidder i sin sommerkjole på afstand i solen under et træ.

Samtalen byder på yderligere overraskelser. Kvindens opvækst hos bedstemoderen har været præget af religion, meget kirkegang og oplæsning af historier fra bibelen. Da kvinden skal udtrykke, hvordan hun er berørt af bedstemoderens død, tyer hun til en metafor om sin sindstilstand og siger, at hun føler, at det er vinter. Videre siger hun, at hun føler sig som et tæppe, der er trævlet op og ikke længere har et mønster, det kan væves efter. For lægen, den amerikanske neurolog Oliver Sacks, giver samtalen anledning til en omfattende selvransagelse. Hvad den går ud på redegør han for i essayet "Rebecca" i antologien *Manden der forvekslede sin kone med en hat* (på dansk 1985).

Rebecca er i stand til at vælge sproglige udtryk for en sorg og kan karakterisere sig selv som "et tæppe, der er ved at trævle op, som ikke længere bliver vævet efter et mønster". I metaforen rummes kvindens selvrefleksion. Netop den størrelse ryger ud gennem hullerne i det neurologiske begrebsapparat – apparatets lingvistiske kode kan ikke indfange den. Dét neurologen Sacks får synliggjort gennem Rebeccas fremstilling, kalder han sammenhængskraften, og i essayet skriver han om oplevelsen.

Sammenhængskraften og Rebecca var for Rebecca to uløseligt forbundne størrelser. Da lægen får tilføjet den viden om Rebecca, kan han omsætte den i en behandlingsstrategi, der ser helt anderledes ud end den, han kunne opstille på grundlag af den viden, han havde opsamlet i sin egen lingvistiske kode.

Hele essaysamlingen *Manden der forvekslede sin kone med en hat* er en neurologs opgør med sit snævre faglige begrebsapparat, en redegørelse for utallige andre sproglige koder og deres indbyrdes over- eller uoversættelighed med en omhyggelig notering af den særlige viden, hver særlig kode rummer. I sit forord skriver Sacks: "Traditionen for rige, menneskelige, kliniske beretninger nåede et højdepunkt i det nittende århundrede, hvorefter den gik tilbage med fremkomsten af en upersonlig, neurologisk videnskab" (s. 10), og han citerer Luria for følgende overvejelse, som Sacks gør til sine: "Evnen til at beskrive, der var så almindelig blandt de store neurologer og psykiatere fra det nittende århundrede, er næsten forsvundet nu ... Den må genopvækkes" (s. 11).

Undervisning i skriftlig formidling ved højere læreanstalter må nødvendigvis sætte begrebet viden til diskussion, fordi viden og valg af skriftlig form er så nært forbundet.¹

Ingen akademiker ville formodentlig betvivle sandhedsværdien af den klassiske neurologs undersøgelser, foretaget i et videnskabeligt samfund, hvis lingvistiske kode kan beskrives nogenlunde som den, formidlingsholdets biologistuderende skrev indenfor. Men samtidig ville heller ingen betvivle rigtigheden af, hvad Oliver Sacks redegør for som hullerne i dette begrebsapparat. Slet ingen ville formodentlig finde på at opponere mod at betegne den indsigt, Sacks får formidlet gennem Rebeccas fremstilling af sig selv som "viden om Rebecca". Jeg har valgt Sacks som eksempel for at få lejlighed til at tage et bestemt vidensbegreb op, som stadig ofte spørger, måske især når undervisningen skal være i skriftlig formidling, af mange betragtet overvejende som en teknisk disciplin. Begrebet minder mest af alt om en forestilling med dybe rødder i oplysningstiden.

Begreber om viden

Det sande, det rigtige, forstået som viden, har ingen intentionelle implikationer, hedder det i dette begreb. Oplysningstidens ideal blev formuleret *imod* kirkens metafysiske sandhedsbegreb. Oplysningstiden har bidraget til, at vi godtager forestillingen om en "menneskelig natur", hvis universelle træk er at finde i fornuftens ræsonneren. Ulempen ved forestillingen, som i oplysningstiden tjente et formål i kampen mod religionens ideologiske overbygning og for et individs sunde fornuft, er, at den med *teologien*, læren om det guddommelige, smed al *teleologi*, læren om implikation, rettet mod et mål, ud af sin forestilling om menneskets tilværelse. Derved gik etikken tabt som målestok for vurderingen af, hvad vi anså for "sandt" eller "usandt" eller "rigtigt" og "forkert". Det klassiske teleologiske aspekt, at al handling rummede en (formåls)rettethed, blev en dimension, som måtte

forkastes fra virksomhed, der ville defineres "videnskab", fordi det at have et implicit mål blev defineret som et metafysisk aspekt ved sagen, noget sagen uvedkomme-

de. Når denne forestilling bliver overført på forklaringsmodeller til menneskelig handling som f.eks. den at udtrykke sig i skrift, så munder den ud i den opfattelse, at menneskeligt ræsonnement kan identificere midlerne til at foretage en bestemt praktisk handling. Men hvad angår denne handlings formål eller mål, altså hvilken *retning* denne handling skulle gå i, så kunne ræsonnementet intet sige. Et udsagn om retningen ville have metafysiske implikationer.

abstrakt individ. Den forestilling er udbredt og forekommer ofte hos deltagere på kurser i skriftlig formidling. Det kan synes overraskende efter århundreder med sprogvidenskabelige, fysiske og filosofiske kortlægninger af, at såvel sprogets status for sig som dets rolle i konstruktionen af størrelsen "individ" har såvel ontologisk som epistemologisk status.

Ofte møder studerende på et hold i formidling til undervisning med en forventning om, at opgaven er at træne et sæt tekniske kvalifikationer. Forventningerne går i retning af at modtage kagebogsopskrifter, genre-karakteristikker, som direkte kan omsættes til en hvilken som helst faglighed.

Kortfremstillingen i 1700-tallet omfattede forskellige forarbejdningsprocesser af kobberplader som illustreret i Diderots Encyclopédie (1751-1765), der samtidig udtrykker oplysningstidens vidensidealer og opfattelse af erkendelsen som et rationelt kortlægningsprojekt.

Det handlende subjekt i denne model var det enkelte individ defineret som en fastlagt kernestørrelse, svævende løsrevet fra kontekst, kultur, tradition og fra "guddommelighed". Den individualitet, oplysningstiden definerede som gyldig kilde til skabelse af viden uden afhængighed af teologiens forvirrende teleologiske tankegange, var altså i begrebets selvforståelse en entydig abstrakt, absolut definerbar størrelse.

Set i forhold til denne opfattelse af individet og nærværende emne om fremstilling af viden i skriftlig form, så bliver den handling f.eks. at skrive et referat noget abstrakt, objektivt, nøgternt, som det er muligt at gøre efter nogle objektive, ikke-kontekstualiserede principper, og som foretages af et ikke-kontekstualiseret lige så

Det bliver imidlertid meget tydeligt i Oliver Sacks-eksemplet, at de to forskellige retoriske strategier til beskrivelse af "Rebecca", den systematiske opdeling i enkeltdele over for Rebecca genfortalt i 1. person som selvrefleksion i bibelsprog, hver for sig skaber vidt forskellige sproglige udgaver af modellen "Rebecca". Den første model er resultatet af en retorisk strategi, hvis intention er at analysere, skille ad i enkeltdele, få kortlagt noget totalt. Den anden model er resultatet af en retorisk strategi, hvis implikation er fremstillingen af "Rebeccas selvforståelse". Det er karakteristisk for begge billeder af Rebecca, at de hver for sig er sande, men ikke udtømmende. I dette eksempel er det heller ikke svært at se, at konsekvenserne af den første sproglige model -

implicit i sin forestilling om at være fuldstændig og objektiv - faktisk indeholder nogle konsekvenser for en lægelig praksis, som forskrækker lægen selv, da han opdager dem. Mens det andet billede synliggør andre handlemuligheder i den samme situation ved at gengive situationen fra Rebeccas perspektiv.²

Intentionaliteten i en konkret skriftlig fremstilling ligger indbygget i dens sproglige udformning. Er den implicitte konsekvens synlig for forfatteren, kan han/hun bevidst benytte sig af den som supplement til andre retoriske fremstillingsmåder, som netop fanger andre former for viden. Er forfatteren sig den ikke bevidst, er han heller ikke klar over, at dele af virkeligheden fortsat ligger hen i mørke for ham efter den anvendte kortlægning.

I eksemplet med Rebecca er det jo ikke Rebecca, der undergår nogen forandring. Den forandring, Oliver Sacks fremstiller, er netop en forandring i neurologens ekspertoptik, skabt gennem den sproglige Rebecca-konstruktion, Rebecca selv stillede til rådighed i et sprog, som var tilgængeligt for hende.

Begreber om individ

Målet med undervisning i skriftlig formidling på akademiske uddannelser må være, at den studerende tilegner sig den kompetence at anvende sine faglige kvalifikationer i et personligt, fagligt udtryk. For at udtrykket bliver personligt, er vejen gennem indsigt i gældende retorisk praksis nødvendig. En præcisering og uddybning af den enkeltes faglige indsigt sker først, når indsigten i retorisk praksis beherskes i en sådan udstrækning, at de studerende ved, hvad de gør, når de gør det. Dette gælder akademisk formidling, men også formidling i andre sammenhænge og til andre målgrupper.

I lyset af Sacks' tilfælde bliver det baglæns klart, at formidlingsholdets biologistuderende gennem den eventuelle anvendelse af en anden retorisk strategi, gennem en ændret optik, også ville kunne afdække andre sammenhænge inden for sit område. En øget handlefrihed inden for skriftlig fremstilling for den studerende kræver et refleksivt forhold til sin egen implicitte intention i og med valget af retorisk strategi.

Gennem denne beskrivelse af skrivesituationen for nutidens studerende bliver det klart, hvor vanskelig selve situationen faktisk er, og hvor meget den kræver af den unge forfatter. Individet ser sig i høj grad også uden for de akademiske skrivesituationer tvunget til netop at strukturere subjektiviteten gennem sproget ved at vælge personlige måder at konstruere verden på, som frigør den enkelte fra traditionelle tolkningsmønstre³. Den ontologiske væren må i denne proces konstant gennemgå en forandring og blive til epistemologiseret væren gennem denne refleksivitet. Det individ, der skal orientere sig i

den eksisterende viden, er da også selv under konstruktion gennem sin organisering og fremstilling af denne viden. Permeabiliteten mellem det, jeg vælger at fremstille i min skriftlige fremstilling af "europæisk identitet", og den, "jeg selv er", er så stor, at også dette vanskeliggør hele omsætningen af viden til skriftlig form.

Frigørelse fra retoriske strategier

Indsigt i forskellig retorisk praksis og de erkendelsesmæssige konsekvenser af dem, bl.a. gennem revidering af egen praksis, er altså centralt. Det er ikke tilstrækkeligt at lære allerede etableret retorisk praksis, hvis målet er, at kortlægningsprocessen ikke skal ophøre. Målet må være at udvikle den personlige autoritet i udtrykket. De studerende skal tilegne sig kompetencer, der gør, at de bevidst kan anvende deres sproglige færdigheder til dialogen mellem det sproglige som ontologisk størrelse og det sproglige som epistemologisk størrelse. Hvor forskelligt problemerne ved tilegnelsen af et personligt, fagligt udtryk stiller sig for studerende fra forskellige fagområder, har jeg forsøgt at illustrere i det foregående. For ingen af de studerendes vedkommende ville det være tilstrækkeligt at lære, hvordan artikler allerede er blevet skrevet inden for deres område - de skal beherske fornyelsen, bruddet med de gældende koder.

Paradoksalt nok må kravene til undervisningen være såvel en mere detaljeret anknævnelse til det konkrete fagområde og dets løbende faglige debatter som en bredere og mere generel orientering af den studerende om retoriske valgmuligheder. Indsigten i, at en relativ stor procentdel af det stof, vi kalder viden, er defineret ved særlige "retoriske konstruktioner", må nødvendiggøre styrkelsen af undervisningen i brugen af et bredt udbud af retoriske konstruktioner og derigennem installeringen af en øget refleksion i forbindelse med de implicitte følger af de enkelte valg. Dette gælder inden for alle videnskaber - ikke alene kultur- og samfundsvidenskaber, men også naturvidenskaberne. Beherskelse af flere retoriske strategier giver større frihed i produktionen af viden: kurser i romanskrivning for lægestuderende (fanger moderne journalskrivning den nødvendige viden for tilrettelæggelse af behandlingsforløb?), metafor-teori for kulturstudiestuderende osv. er ikke langt ude, men faktisk oplagte muligheder for opretholdelse af en levende kortlægningspraksis.

Den studerende skal tilegne sig kompetencer, der gør, at de bevidst kan anvende deres sproglige færdigheder til dialogen mellem det sproglige som ontologisk størrelse og det sproglige som epistemologisk størrelse. Disciplinen "skriftlig formidling af viden" ved en højere læreanstalt kan ikke indskrænke sig til at tilbyde de studerende træning i gældende genrenormer inden for den viden-

skab, de er under uddannelse i. I dag er det nødvendigt at tilbyde de studerende mere end det. Undervisningen i skriftlig formidling ved en højere læreanstalt skal være så integreret i studieforløbet, at den enkelte studerende bliver sat i stand til så frit som muligt, at søge viden, strukturere og fremstille den så personligt som muligt uden at give afkald på akademiske normer eller kommunikerbarheden.

Til opfyldelse af disse krav til studerendes skriftlige formidlingsevne rækker det ikke med et enkelt kursus i skriftlig formidling i løbet af studietiden. Der skal en mere konstant, løbende træning og diskussion til og flere udbud af kurser på forskellige niveauer, eventuelt i nær tilknytning til de videnskabsteoretiske forløb.

Mette Tønnesen er mag. art & cand. mag og forlagsredaktør og har undervist i skriftlig formidling på Center for Europæiske Kulturstudier med Afdeling for Kønsforskning, Aarhus Universitet.

Noter:

1) Jf. antropologen Kirsten Hastrup i *Viljen til Viden* (1999), s. 283: "Det [(sproget)] er stadig det vigtigste medium for de videnskabelige ideer, men vi skal vide, at selv det mest stringente videnskabssprog rummer tavsheder og tætheder, der måske har mindre med den beskrevne verden at gøre, end med videnskabskulturen, herunder de skjulte henvisninger til tradition og centralperspektiv samt forskerens erfaring med at tilegne sig den. Det gør det påtrængende til enhver tid at gøre sig sit sprog klart."

2) Jf. Kirsten Hastrup (*Viljen til Viden*) om sproglig fremstilling, s. 278: "Det er imidlertid min påstand, at alle de humanistiske videnskaber er fælles om det problem, at objektet kun kan forstås via forskerens egen subjektive erfaring - også med sproget. Der er ingen ubesmittet "naturlig" virkelighed at studere, hinsides de menneskelige udtryk - ... Der er en refleksivitet, der

slår igennem i hvert eneste humanistisk projekt." Kirsten Hastrup vil begrænse dette kendetegn til de humanistiske videnskaber. Men efter min mening er subjektiviteten og erfaringen også på spil i naturvidenskabernes skriftlige fremstilling. Grundigt kendskab til de sproglige redskaber kan være med til at synliggøre dette forhold.

3) Jf. Thomas Ziehe om individualisering i *Ambivalenser og mangfoldighed* på dansk 1995

Litteratur:

Bazerman, Charles (1952): *Shaping Written Knowledge*. Wisconsin, 1988

Brooks, Cleanth & R. Penn Warren (1952): *Fundamentals of Good Writing*. London.

Hastrup, Kirsten (1999): *Viljen til viden*. Gyldendal.

Jørgensen, Dorthe (red.) (1999): *Hvad er metafysik - i dag?* Modtryk.

Katzenelson, Boje (1997): *Vejledning i affattelse af universitetsopgaver og videnskabelige arbejder*. Dansk Psykologisk Forlag.

Kragh, Helge (1999): *Videnskabens Væsen*. Fremad.

Kvale, Steinar (1997): *Interview - En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag.

Sacks, Oliver (1987): *Manden der forvekslede sin kone med en hat*. Borgen.

Scholes, R., N.R. Comley & Janice Peritz¹ (1994): *The Practice of Writing*. 4. udg., New York.

Ziehe, Thomas (1989): *Ambivalenser og mangfoldighed*, København.